

Ve své diplomové práci se Ernest Gejdoš snaží zodpovědět několik otázek týkajících se vývoje plodnosti v České republice a na Slovensku (např. zda existovaly v úrovni plodnosti strukturální rozdíly již v době existence společného státu nebo jaké byly rozdíly ve vývoji plodnosti po vzniku dvou samostatných států, zda existují podobné koncepce v rodinné politice, zda se liší populační klima). Jde tedy o práci velmi aktuální, neboť úroveň plodnosti v obou zemích je v současné době stále tak nízká, že významně zrychluje demografické stárnutí se všemi jeho demografickými i společenskými důsledky pro oba státy.

Předložená práce je poměrně obsáhlá, má celkem 127 stran, v tom 28 stran příloh. Obsahuje všechny požadované části. Byla přeložena v pěkné grafické úpravě. Její členění je logické s jednou výhradou - grafy a tabulky byly do práce zařazeny dílem do textu, dílem do příloh, ale ne vždy je patrné, podle jakého klíče; zvláště je to patrné u grafů, které mohly být do textové části zařazeny v podstatě všechny, protože by to výrazně zlepšilo orientaci v textu.

Pokud jde o obsah, autor stručně představuje výchozí datovou základnu, z níž čerpal (primárně vychází z produkce statistických úřadů obou zemí, pokud jde o analýzu plodnosti, a z publikovaných výsledků výběrových šetření). Uvádí také výpočtové vzorce pro ukazatele, které v práci používá; kromě základních měř zaujme i použití novějších ukazatelů, jako je např. očištěná úhrnná plodnost, jak ji navrhli Bongaarts a Feeney. V teoretické části se zamýšlí nad názory o důvodech výrazného poklesu úrovně plodnosti, který se v obou zemích odehrál od počátku 90. let. Tato část je kompilační a autor zde shrnuje názory některých sociologů, demografů i ekonomů tak, jak se k poklesu plodnosti v uplynulých dvaceti letech postupně vyjadřovali, včetně aplikací starších koncepcí odvozených zahraničními badateli dle vývoje ve vyspělých zemích, kde došlo ke snížení úrovně plodnosti dříve než u nás. Často se ale omezuje na citace již převzaté. Obdobně velice stručně, spíše tezevitě, uvádí názory na účinnost a nástroje rodinné politiky.

Hlavní náplní práce je část analytická: velmi podrobný popis vývoje plodnosti v obou zemích od roku 1986 do roku 2009. Zde autor krok za krokem, resp. téměř rok po roce detailně rozebírá, k jakým změnám v tom kterém období došlo, a to pomocí transverzální a posléze longitudinální analýzy: sleduje nejprve každou zemi zvlášť, pak následuje komparace. Analýza je založena na zkoumání, jak se měnily věkově specifické míry plodnosti (včetně změny v pořadí rozených dětí) v transverzálním a posléze longitudinálním vyjádření. Popis je velmi důkladný, avšak poněkud monotónní, bohužel někdy i trochu neobratný, navíc se v částech komparativních opakuje (i když poněkud stručněji), někde se opakují stejné obraty, velmi často např. prudký vzestup či naopak prudký pokles). Změny měří často procentními body či indexy. Sympatické je, že vysvětluje, jak se která změna promítla do výsledné úrovně plodnosti a jak se proměňovala struktura žen, které měly v tom kterém období děti. Rovněž výsledná komparace je beze sporu zajímavá. K této části bych přesto autorovi vytkla, že se v části týkající se Slovenska jen letmo dotkl toho, že analýza využívající metody výpočtu pravděpodobnosti zvětšování rodiny končí u pravděpodobnosti narození dítěte třetího pořadí a že se nepokusil lépe vysvětlit rozdíly v úrovni plodnosti mezi Slovenskem a Českou republikou v 80. letech 20. století (odkaz na rozdíly v tradiční velikosti rodiny je zavádějící) a že se nijak nepokusil do textu zařadit ani problematiku romských menšin, jejichž rozdílný podíl na populaci obou zemí a také rozdílný vývoj může mít na celkových rozdílech mezi oběma zeměmi také svůj podíl. Jinak je tato část zpracována velmi precizně.

Následující dvě kapitoly jsou již mnohem stručnější a jsou také přehledněji koncipovány. V obou jsou jednotlivá témata pojednávána skutečně jako komparace, v prvním případě uvádí např. vybrané nástroje rodinné politiky v časové posloupnosti pro obě země, ve druhé některé rysy populačního klimatu, jak je lze získat z výběrových šetření. Zde autor většinou kompiluje výsledky vhodně vybraných výběrových šetření. Je škoda, že k části týkající se podmínek reprodukce nejsou přiloženy podrobnější přehledy (i když jsou v textu detailně zmiňovány, např. vývoj DPH, průměrné mzdy).

Jeho shrnutí jak v jednotlivých částech tak celé práce jsou promyšlená a vypovídají o dobrém porozumění studované problematice. Celkové vyznění práce poněkud ruší jazyková stránka. V práci se

často vyskytují chyby v interpunkci, stylistice i syntaxi. Zůstalo sice neopraveno jen málo překlepů, ale zůstaly chyby ve shodě.

Ernest Gejdoš prokázal, že se dobře vyzná ve studované problematice, že rozumí studovanému tématu a je schopen ho samostatně zpracovávat a rozvíjet. Přes výše uvedené poznámky k textu splňuje podle mého názoru jeho práce „Srovnání vývoje plodnosti a rodinné politiky v ČR a SR po roce 1989“ nároky kladené na diplomové práce v oboru demografie a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 5. září 2011

Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.